EUR

Pasqyra Ekonomike Rajonale
Vjeshtë 2017

Reforma në gjyqësor: Mësime nga Përvoja e vendeve të Europës Qendrore, Lindore dhe Juglindore

Laura Papi
Ndihmës Drejtore, Njësia e Ekonomive në Rritje

Joint Vienna Institute Workshop
12 qershor 2018

Pse përqendrohemi në reformën gjyqësore?

"Institucionet janë përcaktuesit bazë të ecurisë ekonomike"
(Douglass North, Leksioni i Çmimit Nobel 1993)

- **Një valë e re reformash nevojitet për konvergjencën**
- **Reforma gjyqësore dhe kontrolli i korrupsionit shihen si përparësi kyçe të reformës strukturore në shumë vende europiane**

Cilat vende mbulohen dhe pse?

- **20 vende të Europës Qendrore, Lindore dhe Juglindore që janë ose aspirojnë të jenë anëtarë të BE-së.***

- **Qilizmë institucionale dhe përmirësime të konsiderueshme në gjyqësor, gjatë periudhës së tranzicionit dhe integrimit në BE.**

- **Baza të ngjashme fillestare, objektiv i përbashkët në integrimin në BE, dallime në cilësinë institucionale ➔ "eksperimenti natyror" në ndërtimin e institucioneve.**

*Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina, Bullgaria, Kroacia, Republika Çeke, Estonia, Hungaria, Kosova, Latvia, Lituania, Maqedonia, Moldavia, Mali i Zi, Polonia, Rumania, Serbia, Sllovakia, Sllovenia, Turqia, dhe Ukraina.

Ç'duhet bërë?

Shqyrtojmë se çfarë mund të inkurajojë reformat në gjyqësor

- Reformat në sistemin gjyqësor dhe konteksti në të cilin u ndërmorën ato
- Si evoluoi në kohë efektiviteti i gjyqësorit dhe si paraqitet në mënyrë krahasuese midis vendeve të ndryshme
- Faktorët që lehtësuan reformat: faktorët e brendshëm dhe roli i BE-së

Si i kemi analizuar reformat në gjyqësor?

Raste studimore

Analiza empirike

Prapavajtjet e panelit

Forumi Ekonomik Botëror (Treguesi Global i Konkurrueshmërisë)

Këshilli i Europës

Komiteti Europian për Eficiencën në Gjyqësor (CEPEJ)

Grupi i Shteteve kundër Korrupsionit (GRECO)

Komisioni Europian

Treguesit e Bankës Botërore për Qeverisjen

Universiteti i Gotenburgut dhe Varieties of Democracy Institute (V-Dem)

Projekti i Bankës Botërore për Zhvillimin e Biznesit (Doing Business)

Udhëzimet Ndërkombëtare të Riskut sipas Vendeve (ICRG)

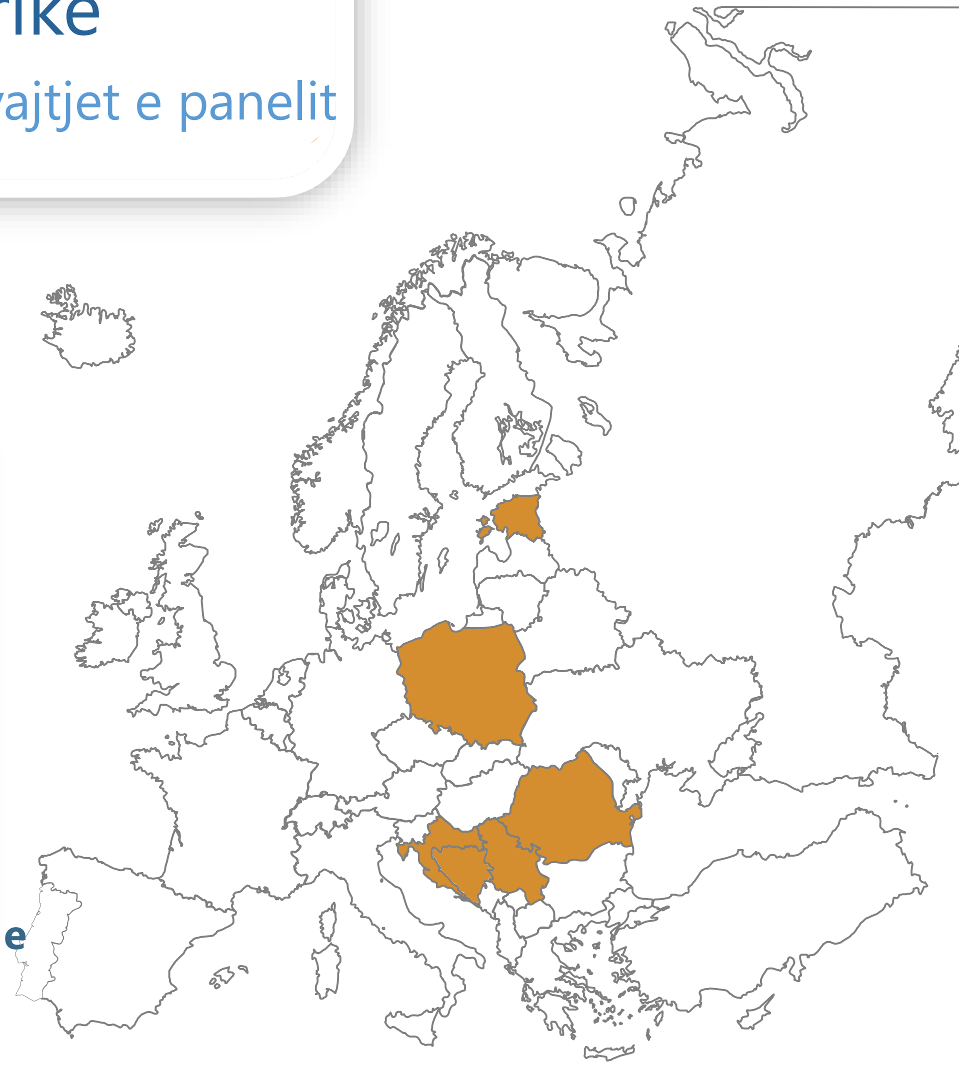

Sfidat e shtetit të së drejtës për shumë vende Europiane
Në vendet e CESEE-s ka patur shumë progres, por ende mbeten boshllëqe

Shteti i së Drejtës, 2016

- Nën 25 percentil
- Midis 25 dhe 75 percentil
- Mbi 75 percentil

E gjelbër e hapur = përmirësim

E gjelbër e errët = përkeqësim

Burimi: Treguesit e Bankës Botërore për Qeverisjen
Shënim: Shpërndarja në gjithë botën përveç LICs.

Hapësirë për përmirësim sidomos në pavarësinë dhe paanshmërinë e gjyqësorit

Pavarësia e Gjyqësorit 2015

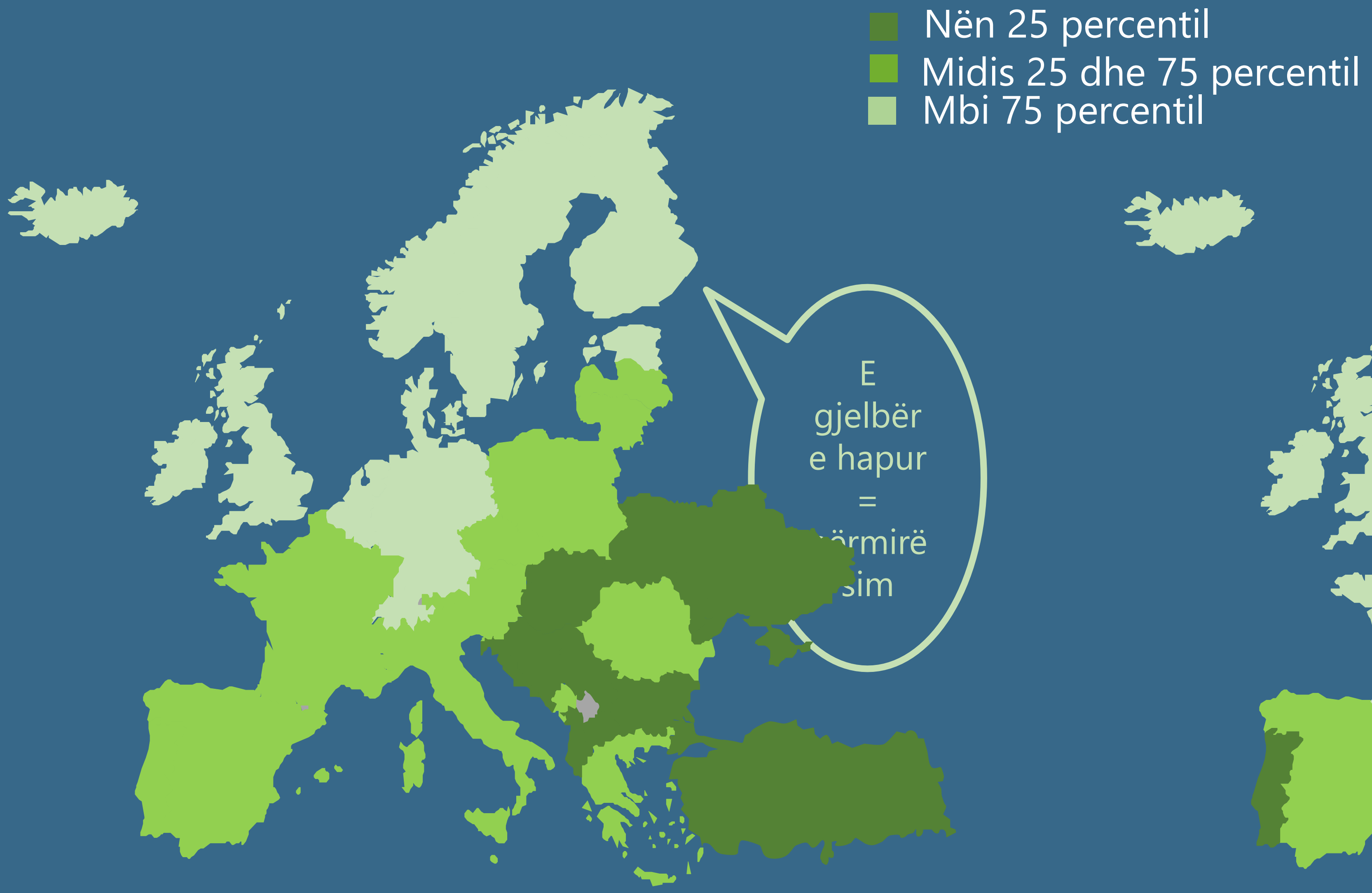

Gjykata të Paanshme 2015

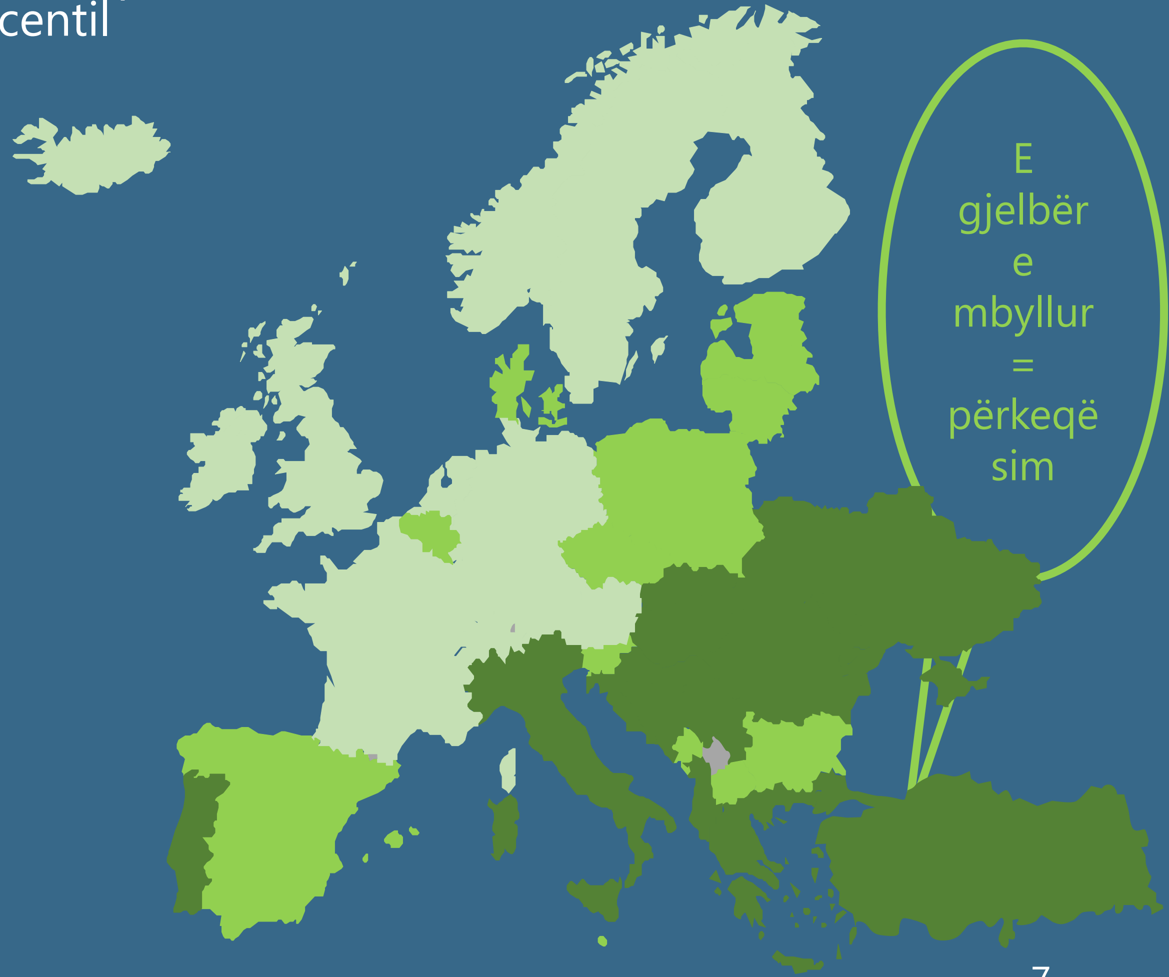

urimi: Forumi Ekonomik Botëror Shënim: Shpërndarja në gjithë botën përveç LICs

Eficienca e gjyqësorit përgjithësisht e mirë

Grup do të thotë ngjasime, por shpërhapja sipas vendeve mbetet e madhe

Masa e zgjidhjeve: Rastet me Paaftësi Paguese, 2014 1/

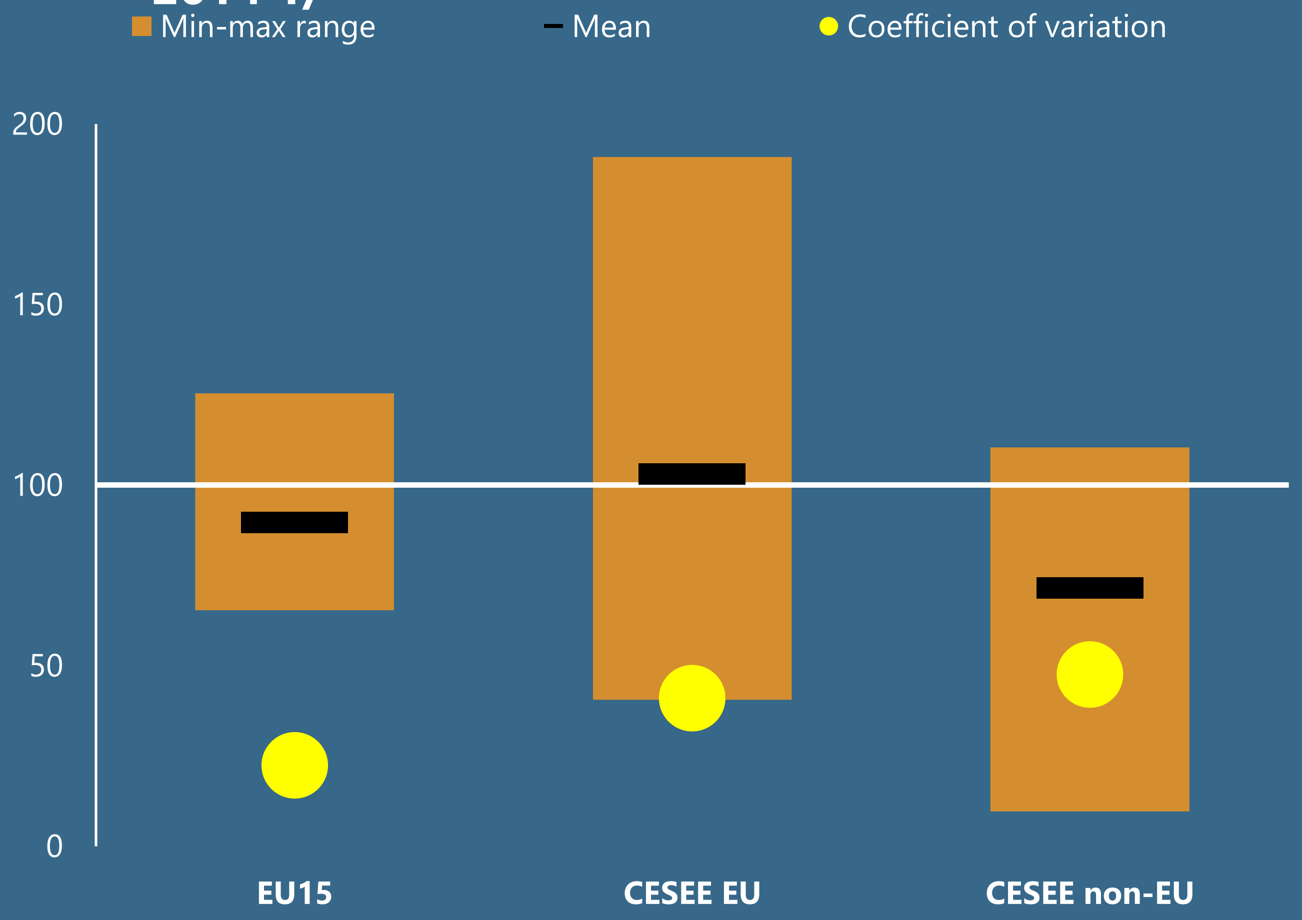

Burimi: Komiteti Europian për Eficiencën në Gjyqësor
1/ Vlefta më të larta se 100 tregojnë se numri i çështjeve të zgjidhura është më i lartë se ai i çështjeve të mbërritura.
dhe sugjeron eficiencë më të lartë. Koeficienti i variacionit shumëfishohet me 100.

Ka përparim historik, por mbetet ende shumë për të bërë

"…Gjyqësori është guri i themelit në çdo sistem të bazuar në kontrollin dhe balancimin e pushteteve. Megjithatë, gjetjet tona tregojnë se më shumë se një e treta e shteteve tona anëtare nuk i garanton në mënyrë të mjaftueshme standardet e paanshmërisë dhe pavarësisë .{

Këshilli i Europës

Faktorë që lehtësojnë sistemet efektive të drejtësisë

Politika që nxisin barazinë

Zgjedhje e gjyqtarëve bazuar në meritë

Më shumë transparencë & shoqëri civile

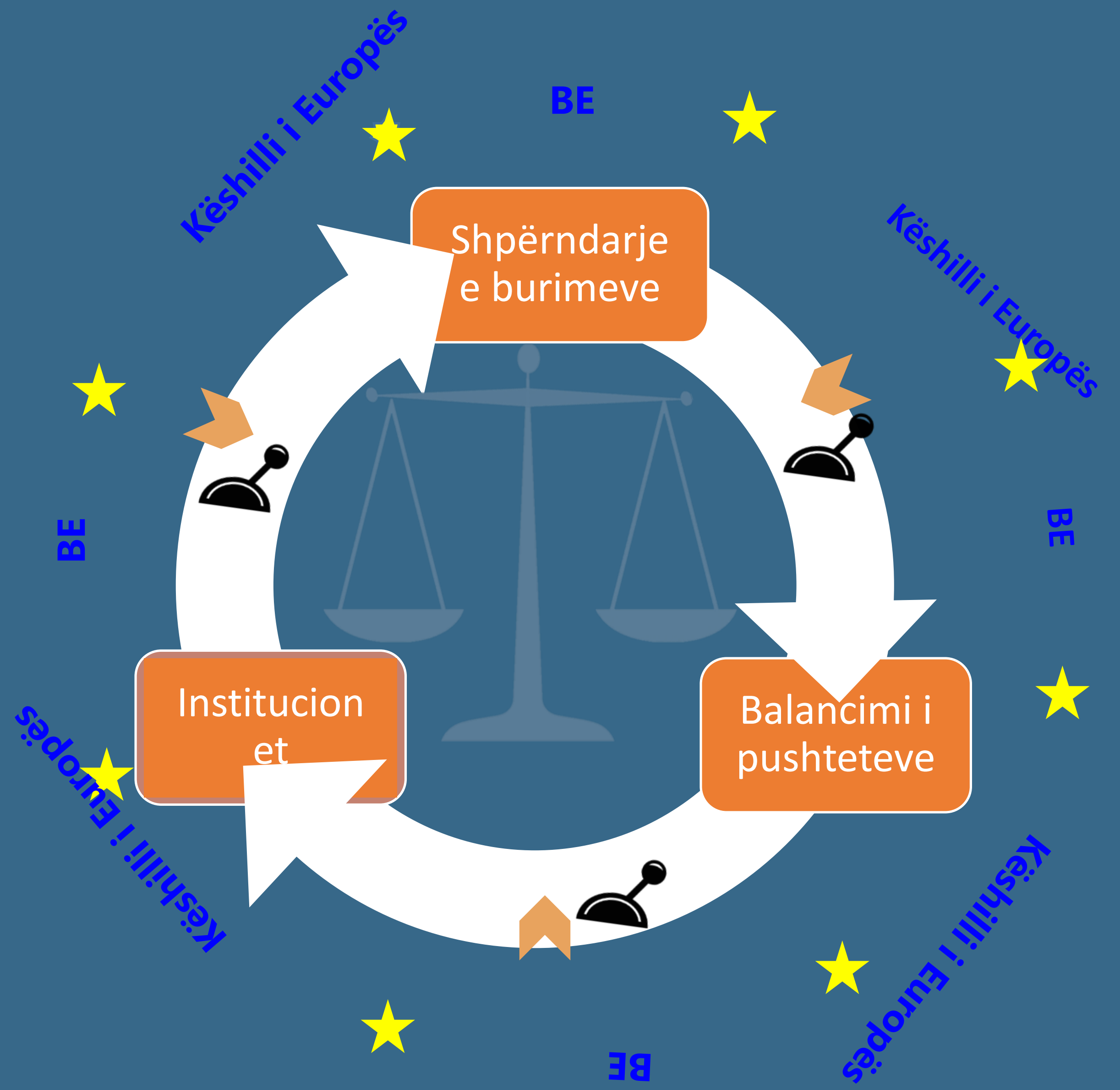

Shpërndarja më e mirë e burimeve lehtësoi reformat në gjyqësor

- Kishte rëndësi nëse privatizimi solli në përqendrim ose shpërndarje të pronësisë
- Transparenca më e madhe dhe reduktimi i fuqisë së tregut ishin faktorë ndihmës
- Koncept më i gjerë se sa GINI, si dhe qasje me shanse të barabarta

Procedura të bazuara në meritë për rekrutimin / rritjen në detyrë të gjykatësve ka rëndësi për pavarësinë dhe paanshmërinë

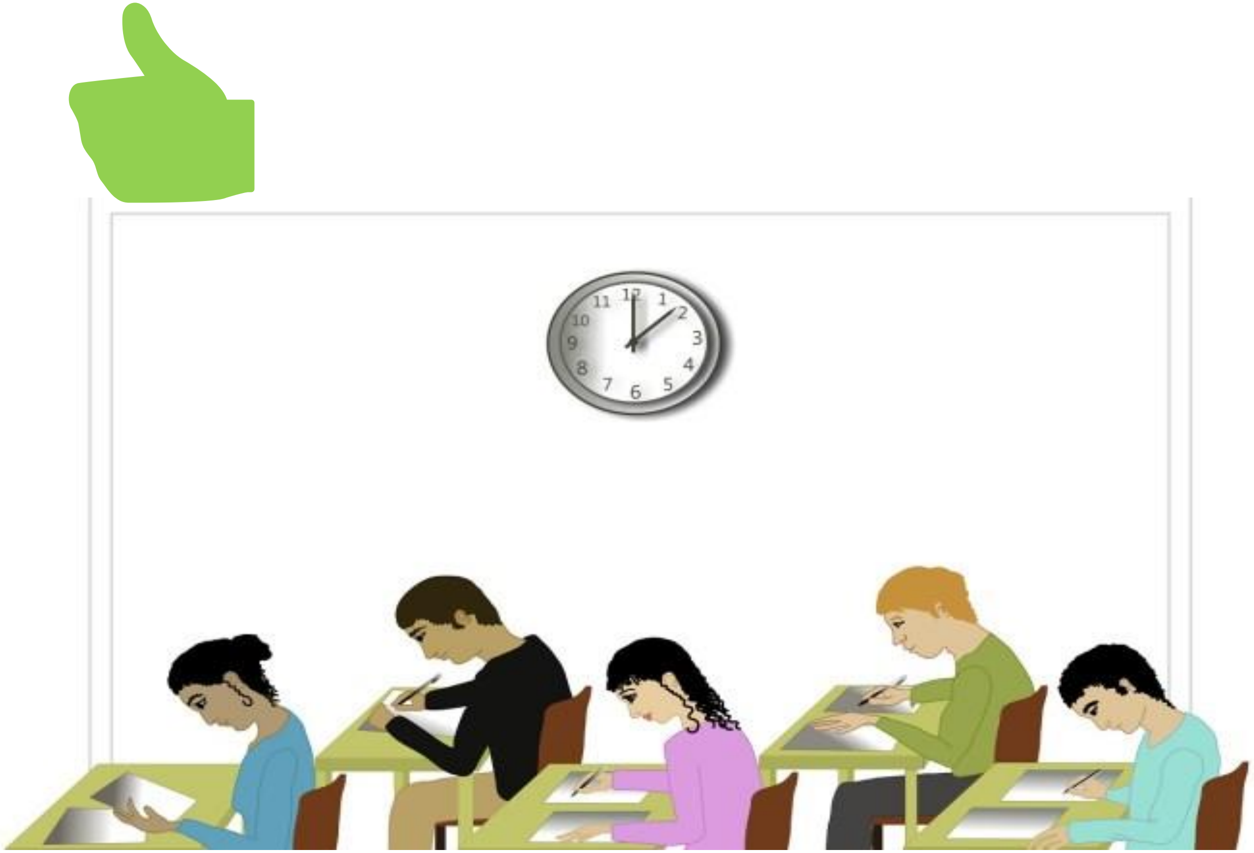

Fuqia e Transparenca

- Ligjet për lirinë e informimit fuqizuan shoqërinë civile
- Transparenca u paraqit në shumë forma (p.sh. deklarimi i pasurisë, sondazhe, tregues, e-qeverisje)
- U paraqit veçanërisht si faktor ndihmës kur faktorë të tjerë nuk ishin të favorshëm

Roli i BE-së dhe i Këshillit të Europës si faktorë të jashtëm

Faktorë kyç në nxitjen e reformave por jetëgjatësia e reformave varet më shumë në faktorë të brendshëm

FAKTORË TË TJERË

- Fuqizimi i shoqërisë civile
- Fragmentimi shoqëror
- Favoritizmi në politikë
- Raporti i varësisë nga mosha e shkuar
- Të ardhurat për frymë

Çfarë kemi mësuar? Çfarë mund të bëjmë?

1

Progres thelbësor, por jo linear. Duhet të vijojmë që të këmbëngulim për efektivitet të pushtetit gjyqësor.

2

Të shqyrtojmë implikimet shpërndarëse të politikave dhe faktorëve nxitës të pabarazisë.

- **Politikat konkurruese**
- **Reduktimi i barrierave për hyrjen / hapjen**
- **Politika fiskale rishpërndarëse**

3

Të zgjedhim dhe të rrisim në detyrë zyrtarë publikë bazuar në meritat e tyre.

4

Transparenca mund të ndihmojë në fillimin e reformave. Shembuj: prokurime publike transparente; transparencë financiare; e-government.

5

Si faktorë kyç **në nxitjen e reformave janë BE-ja dhe Këshilli i Europës**, por jetëgjatësia e tyre varet nga ndikimi tek faktorët e brendshëm.

Aitäh

Хвала

Teşekkür

Děkuji

Paldies

Благодаря

Дякую

Falemnderit

Ačiū

Ďakujem

Дзякуй

Спасибо

Dziękuję

Hvala

Благодарам

Mulțumesc